

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรม คือทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น จากค่านิยม ความคิด ความเชื่อ การดำเนินชีวิต การลองผิดลองถูก โดยสังคมให้การยอมรับและ ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา มีการถ่ายทอด การถ่ายโอน การเลียนแบบ การลอกแบบ และมีการ พัฒนา เปลี่ยนแปลงตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอยู่ตลอดเวลา ดังคำกล่าวที่ว่า วัฒนธรรม คือ การปฏิบัติหรือวิถีชีวิตของชุมชนหรือสังคมได้มาจากประสบการณ์จริง เลือกลงร กลั่นกรอง ลองใช้และถ่ายทอดด้วยการปฏิบัติสืบต่อกันมา อีกชื่อหนึ่งของวัฒนธรรมคือ ภูมิ ปัญญาดั้งเดิม วัฒนธรรมเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมแต่ละแห่ง แตกต่างกัน วัฒนธรรมในท้องถิ่นต่างๆจึงแตกต่างกันวัฒนธรรมเป็นรากฐานของสังคมแต่ละสังคม (ประเวศ วะสี. 2539 : 40-41)

วัฒนธรรม เพิ่งมีการนำมาใช้ในสมัยรัชกาลที่ 7 หรือที่ 8 เดิมที่เรียกว่า “พฤติธรรม” วัฒนธรรมก็คือการประพฤติปฏิบัติอะไรก็ตามที่ทำให้มนุษย์เจริญเติบโตโดยคนในชุมชนใดก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นชุมชนเมือง หมายความว่าสังคมไหนๆก็มีวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นสังคม หมู่บ้าน สังคมชาวเขา สังคมชาวป่า ทั้งหมดล้วนมีวัฒนธรรมทั้งสิ้น (ส.ศิริรักษ์. 2531 : 19-20) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “วัฒนธรรมเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเจริญของชาติ ชาติที่มั่นคง ต้องมีวัฒนธรรมที่มั่นคง ประเทศต่างๆจึงพยายามที่จะปกป้องรักษา ปรับปรุง ส่งเสริมและ เผยแพร่วัฒนธรรมของตนเอง มีหน่วยงานต่างๆรับผิดชอบด้านนี้โดยตรง รัฐบาลไทย ซึ่งนำโดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้นำเนินการปรับปรุงรักษา ส่งเสริม พัฒนา และเผยแพร่วัฒนธรรม อย่างจริงจังและเป็นขั้นตอน เริ่มต้นด้วยการประกาศชักชวนชาวไทยให้ร่วมกันฟื้นฟูวัฒนธรรม เน้นการรักษาจรรยาบรรณ และมีการตราพระราชบัญญัติบำรุงรักษาวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483” (สรเชต วรคามวิชัย. 2537 : 1-3)

วัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน ของกลุ่มคนชาวอีสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เป็น อีกวัฒนธรรมหนึ่งที่มีความเก่าแก่และมีเอกลักษณ์อันโดดเด่น เช่น วัฒนธรรมทางภาษา วัฒนธรรมด้านอาหารการกิน วัฒนธรรมด้านการดำเนินวิถีชีวิต เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็ได้มีการ ถ่ายทอดโดยคนในสังคมจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งจนถึงปัจจุบัน แต่ว่ากระแสวัฒนธรรมจากโลก ทุนนิยมก็เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมอีสานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งก็คงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าวัฒนธรรม

พื้นบ้านอีสานก็ได้รับผลกระทบจากโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะคนอีสานรุ่นใหม่ที่มีมองว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานล้าสมัย

วัฒนธรรมดนตรีอีสาน เป็นวัฒนธรรมอีกแขนงหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมาช้านาน ดังจะ เห็นได้จากวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานหลายเรื่องได้มีการบันทึกชื่อเครื่องดนตรี ชื่อวงดนตรี หรือ แม้แต่ประวัติความเป็นมาของเครื่องดนตรีอีสาน ซึ่งแต่ละชุมชน แต่ละท้องถิ่น ก็จะมีลักษณะอัน เป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม สภาพสังคม หรือความเชื่อของคนในชุมชน นั้นๆ ดังที่ สุจริต บัวพิมพ์ (2533 : 808-813) ได้กล่าวถึงดนตรีพื้นบ้านว่า ดนตรีพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น แต่ละภาคมีความแตกต่างกันออกไปตามชนิด ประเภท ท่วงทำนอง และลีลา ตลอดจนสำเนียงของเสียงดนตรี ลักษณะที่เด่นของดนตรีพื้นบ้านก็คือเป็นการถ่ายทอดเสียงใน ลักษณะของมุขปาฐะอันเกิดจากการฟังมากกว่าวิธีอื่นๆ และดนตรีพื้นบ้านไม่ใ้เกิดขึ้นเพื่อความ บันเทิงเรีงรมย์เท่านั้น แต่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอื่นๆ เช่น การทำพิธีกรรม การทำงาน การ เต้นรำและประกอบในประเพณีต่างๆ

วัฒนธรรมดนตรีอีสานในปัจจุบันอยู่ในความเสี่ยงที่จะสูญไปเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากขาด การถ่ายทอดความรู้ทางด้านดนตรีอีสานอย่างถูกต้อง ขาดบุคลากรรุ่นใหม่ที่สนใจศึกษาดนตรี พื้นบ้านอีสาน หรือการขาดความเอาใจใส่ของสังคมที่จะอนุรักษ์ ส่งเสริมให้วัฒนธรรมดนตรี พื้นบ้านอยู่คู่กับสังคม ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อคนตรีพื้นบ้านอีสานสูญไปจาก สังคมอีสานทั้งสิ้น จากปัญหาเหล่านี้พระอริการปี समाจาโร เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน หมู่บ้านหนอง แวงด่อน ตำบลจัวบา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นผู้มีความสามารถด้านดนตรี พื้นบ้านอีสาน ทั้งการผลิตเครื่องดนตรีอีสาน และการบรรเลงเครื่องดนตรีอีสาน จึงได้เผยแพร่การผลิตเครื่องดนตรีอีสาน และการบรรเลงเครื่องดนตรีอีสานให้กับเยาวชน และผู้ที่สนใจในท้องถิ่น จนถึงปีพุทธศักราช 2547 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม ได้คัดเลือกให้พระอริการปี समाจาโร เป็นผู้มีความสามารถทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้ฝึกอบรมการทำพิณโบราณ อีสาน และการสอนคิดพิณให้กับผู้ที่สนใจจนถึงปัจจุบัน

พระอริการปี समाจาโร จึงเป็นแบบอย่างที่ดีในการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน อีสาน อันจะทำให้วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานได้รับการถ่ายทอดอย่างถูกต้องให้กับเยาวชนรุ่น ใหม่ และเยาวชนเหล่านี้ซึ่งถือเป็นอนาคตของชาวอีสานและของชาติไทยจะได้หวงแหน และ รักษาวัฒนธรรมประจำชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการผลิตเครื่องดนตรีอีสาน ของพระอริการปี समाจาโร
2. ศึกษาบทบาทการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีอีสาน ของพระอริการปี समाจาโร

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาการผลิตเครื่องดนตรีอีสาน ที่ผลิตโดยพระอริการปี สมาจาโร เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน บ้านหนองแวงด่อน ตำบลวังวา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ในประเด็นดังนี้

- 1.1 วัสดุที่ใช้ในการผลิตเครื่องดนตรีอีสาน
- 1.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตเครื่องดนตรีอีสาน
- 1.3 ขั้นตอนและวิธีการผลิตเครื่องดนตรีอีสาน

2. การศึกษาบทบาทการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีอีสาน ของพระอริการปี สมาจาโร จะศึกษาตามประเด็นดังนี้

- 2.1 บทบาทของดนตรีอีสานในชุมชนบ้านหนองแวงด่อน
- 2.2 วิธีการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีอีสานของพระอริการปี สมาจาโร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

การศึกษาเรื่องการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีอีสาน : กรณีศึกษาบ้านหนองแวงด่อน ตำบลวังวา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัยครั้งนี้คือ

1. ได้ทราบถึงวัสดุที่ใช้ในการผลิต อุปกรณ์ในการผลิต และขั้นตอนและวิธีการผลิตเครื่องดนตรีอีสาน ของพระอริการปี สมาจาโร

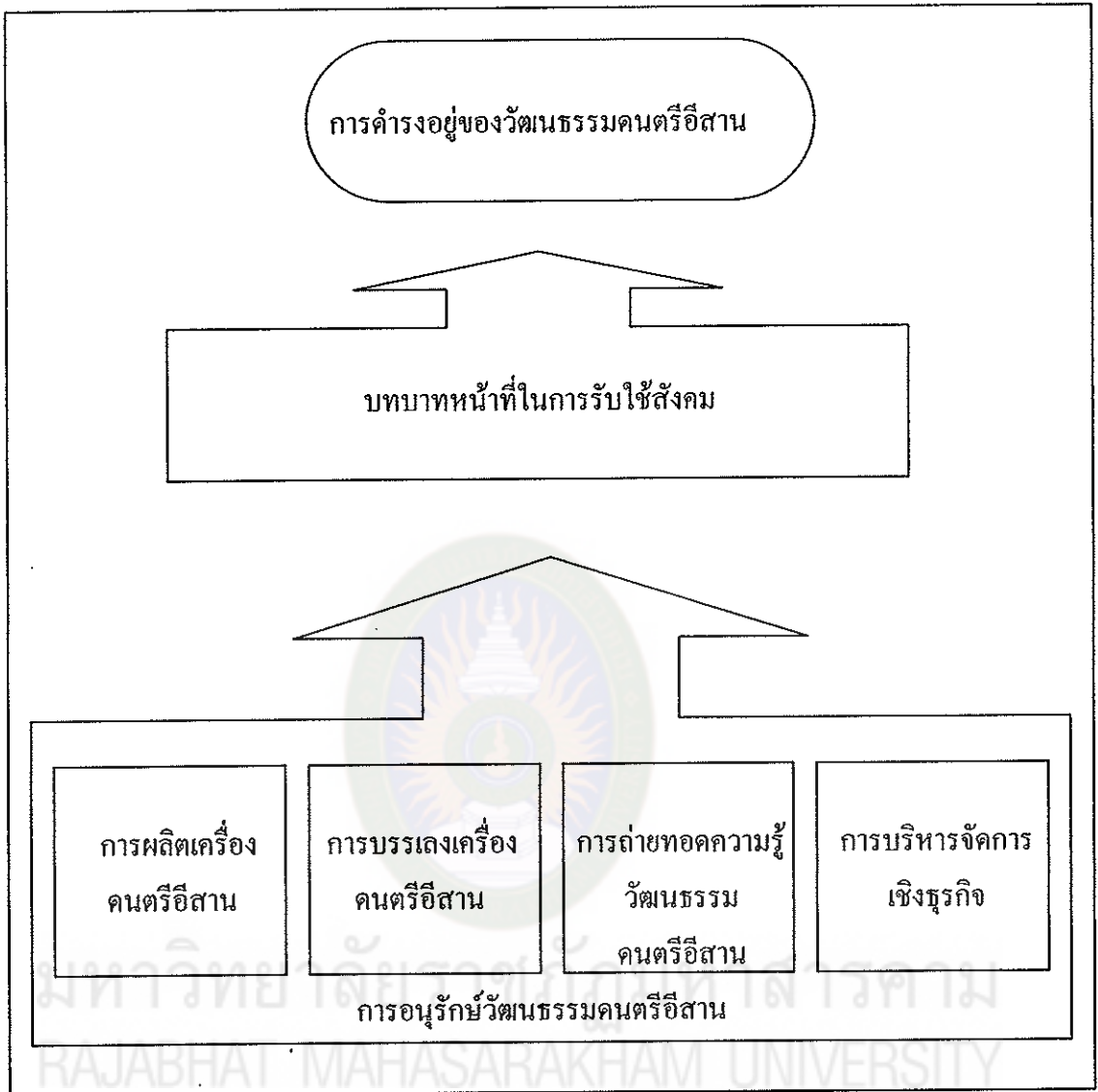
2. ได้ทราบถึงบทบาทการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีอีสาน ด้านบทบาทในสังคม บทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีอีสาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาท หมายถึง หน้าที่ของวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือสังคมในด้านต่างๆ เช่น ด้านศาสนา ด้านวิถีการดำเนินชีวิต เป็นต้น

การสืบทอด หมายถึง กระบวนการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีอีสานเพื่อถ่ายทอดความรู้ และอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีอีสานให้ดำรงอยู่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิด การสืบทอดวัฒนธรรมคนตรีอีสาน